

Mõtteid lugemisaastast ühe kohtumise valguses

Lembit Uustulnd, Saarte Hää!, 22. detsember 2010

Kõik asjad lõppevad kord, isegi viletsad asjad saavad otsa. Nii ka lumetuisune Torgu tee. Pidama saame lumehange, otse kohaliku raamatukogu ees. Majas paistavad tuled isegi sees olevat. Oleme kaasaga üllatunud, lumi pole sõrulasi hirmutanud.

Mõnusalt ja koduselt sumiseb soe tuba lõõpimisest ja naerust. Vaatamata sellele, et paljudega kohalikest ei ole ma tuttavgi, tunnen nagu oleksin sattunud sugulaste ringi. Astub ligi Olev Teras, töökaaslane Saare Kaluri aegadest, pistab terekäe pihku ning lisab pakikest ulatades: "Näädsa, hea, et ikka tulla said, ma tõi soole ka midagist." Pakist hargneb välja purk kodumoosi. Täna, ei oska midagi kosta, aga hinge läheb küll.

Ja siis hakkame asjaga pihta. Luule Aadusoo, Torgu vallavolikogu kultuurikomisjoni esimees, teeb otsa lahti: pärib tänavuse lugemisaasta kohta ja mida mina sellest asjast arvan. Ma ei jõua eriti arvama hakata, kui Hermann Kask, Torgu kunagine ja kauaaegne koolidirektor ohjad haarab. "Sa ää pang pahaks," pöördub ta minu poole, "aga algatuseks tahaksime oma kvartetiga laulda paar Alberti laulu ning mul oleks mõned mälestused kunagisest klassivennast ka ette lugeda." Mis peaks mul selle vastu olema. Laulab kvartett, laulame kaasa. Hermann loeb mälestusi. Olgugi et paljugi sellest on mulle teada ja kuuldud, on siiski huvitav osa saada isa klassivenna vahetutest muljetest. Kuulen ja mõtlen, kui vitaalne, optimistlik ja tegus on toleaegne põlvkond, kes vanuses üle kaheksakümne veel kvartetis laulavad ja koos kirjanduselu probleemide üle arutavad. Edasi läheb kõik loogilist rada pidi, loen publikule ette omapoolseid mälestuskilde isast. Nüüd on rääkijaid palju ja ongi tore, sest kaob ametliku ürituse viimanegi akadeemiline vari ning inimesed saavad vabalt ja vahetult mõtteid vahetada.

Jõuame arutlusega ka lugemisaasta juurde, mille peale tagareast kommenteeritakse: "Vaada, sellest äi saa ma küll

aru, mida see lugemisaasta peab tähendama. Ma ole ike igal ajal raamatuid lugend, isegid väikeste laste ning lehmälüpsi kõrvalt, aga ma´p täädend sellest öhkagid, et seda tohib ainult see aasta teha.”

“See oo ike selleks, et noort rahvast, noh neid, kes ainult rahatähti ja subtiitreid loevad, neid ka lugema utsitada,” kostab toa teisest servast.

“Need oo kõrvust saati interneti sees, äi need ennast käde anna,” tuleb jälle teisalt vastuseks. Olen sunnitud dialoogi sekkuma ja noorema põlvkonna eest välja astuma.

“Just sel aastal sai Lümända kool maha ilusa algatusega, korraldades Saaremaa kooliõpilastele August Mälgu 110. sünniaastapäevale pühendatud kaksikürituse – rannajuttude kirjutamiskonkursi ning Mälgu loomingu ettelugemise võistluse. Mul oli au kuuluda žüriisse ning kõik need 89 tööd 11 Saaremaa koolist läbi lugeda. Oli väga huvitav ja põnev materjal. Muidugi oli ka neid, kus sõnavara piirnes kolmekümne eestikeelse sõnaga, kuid üldmulje oli selline, et noored oskavad kirjutada küll, kui ainult tahavad.”

Vastu ootusi ei hakka kohalolijatest keegi vastu sõdima. “Mõni töö oli aga selline,” jätkan, “et lugedes tuli suisa kadedus peale – kuidas nii varases nooruses nii hästi kirjutada osatakse. Saaremaa ühisgümnaasiumi lõpuklassi neiu Liisa Saaremäel kirjutab võidutöö, mille pealkiri oli “Mure”. Ma olen seda kirjatükki lugenud veel ja veel ning iga kord leian ma jälle midagi, mille üle imestada ja mida imetleda. Mõningaid imelisi võrdlusi-väljendeid võin täna lausa peast tsiteerida.”

“Räägi siis meitele ka,” kostab tagantreast.

“Rahatähed toitsid tengelpunga kui tuul laevapurje,” ehin end võõraste sulgedega. “Rumal ei saanud poiss juba sellepärast olla, et oli tarkade vanemate laps,” jätkan samalt autorilt. Sõrulased sumisevad, naeravad ja vahetavad muljeid.

“Mis sind, Lembit, kirjutama ajendab, on´ s see sisemine sund, lõõgastus, lõbu või ränk töö?” päritakse saalist. “Mine võta kinni, kas sellele ühest vastust ongi. Viis-kuus tundi iga päev laua taga kõõluda, ega see nüüd lõõgastumine küll ole,

nagu ei ole see ka ränk füüsiline pingutus,” arutan poolendamisi.

“Pigem ikka sisemine sund ja vastutus. Just nimelt vastutus, vastutus looduse ees. Kui sulle on mingi oskus, alge looduse poolt kaasa antud, on suisa patuasi see laiskuse, lohakuse ja hoolimatuse tõttu edasi arendamata jätta.”

“Aga mis paergasel ajal kirjatöö eest ka makstakse?” päritakse tagareast. See küsimus tuletab meelde isa ütlemise: kui kirjutamise ajal hakkad mõtlema sellele, mida ma selle eest saan, siis usu, ei tule su kirjatööst ialgi õiget sotti.

“Sente saab,” vastan küsijale, “väiksed tiraažid, väliskirjanduse uputus ning kõik ei ole Krossid ning Kivirähkid. Mina saan oma leiva merelt, kuid oma lõbu on selle kirjutamisasja juures minulgi. Tulin suvel laevast, tegin oma mobiili lahti ja vaatan, mitme päeva jooksul on mingilt võõralt numbrilt mulle korduvalt helistatud. Valisin numbri ja vastuseks kuulsin meeldivat naisterahva häält – Ülle Lichtfeldt kuuleb. Tutvustasin ennast. Ega ma palju rohkem rääkida saanudki. Oleksid sa siin kusagil lähemal, küll ma sind väntsutaksin, tuli nüüd telefonitorust hingestatult ning kiirkõnes.

Olin üsna kohmetunud, ei teadnud endal mingit süüd olevat, seda enam et Üllega polnud me tuttavadki. Aga ega mind kaua mõistatada lastud. Ma lugesin siin ühe hingetõmbega sinu “Süvamere” läbi, kolm päeva olin raamatu mõju all, lahistasin nutta ja nüüd ma tahaks seda raamatukirjutajat silmast silma näha.”

Teen pausi ja sõrulased naeravad. “Minu meelest on see ilusam tänu, mida ma oma töö eest võin saada ja sendid ei tähenda siin mitte midagi. Kui suudad kirjutada nii, et see inimestele emotsionaalselt midagi annab, siis on ka emotsionaalset tasu oodata ja viimane omakorda innustabki seda tööd tegema.”

“Mis sinu meelest on lugemisaasta tähtsündmused Kuressaares?” kõlab järgmine küsimus. Lasen mõttes aasta silme eest läbi: rahvakirjanikud Jüri ja Ülo Tuulik said

veebruaris seitsekümmend, Aadu Hint jaanuaris sada, August Mälk oktoobris sada kümme ning Albert Uustulnd novembris kaheksakümmend viis. "Üks ilus asi oli see, et üle pika aja avati Kuressaares jälle raamatupood, või nagu teie oma poolsõrulane Ülo Tuulik väljendas – jumalale tänu, kirjaoskus on lõpuks ka Saaremaale jõudnud." Kohalolijad sumisevad, igapähe on midagi öelda.

"Kuid kõige tähtsamaks pean sündmust, mis toimus 22. oktoobril Kuressaare kultuurikeskuses. Kahjuks ei leidnud see kohalikes ajalehtedes erilist äramärkimist."

Teen pisikese pausi, ootan, kas keegi kohalolijatest on asjaga kursis. Sõrulased kuulavad tähelepanelikult. "Tegu oli üle-eestilise vaegnägijate lugemiskonverentsiga ja mind oli palutud esinema." Lasen öeldul kohale jõuda ja jätkan: "Te kuulsite õigesti, tegu oli nägemispuudega inimeste lugemiskonverentsiga, mis pani mind paljude asjade üle järele mõtlema. Istudes saalis, tajusin ehmatusega, et olin esinemiseks valmistunud nagu tavaliselt, endale aru andmata, kellele ma esinema tulin, ja see tekitas minus kohmetust ja piinlikkust. Kui mind aga soojalt, siiralt ja ilusasti vastu võeti, pani see mõtlema, et kogemata olingi vist õige stiili valinud – on ju nemad samasugused inimesed kui meie ja igapähe meist on omad puudused. Ma nägin neid inimesi, kuulsin nende esinemist, tunnetasin nende optimistlikku meelt ja teotahet ning imetlesin neid. Ja kui esines Eesti ainuke pime doktor Aldo Kals, puistates nagu varrukast huvitavaid andmeid ajaloost, torkas mulle pähe mõte, kas oleme kunagi mõelnud sellele, mida tähendab meile ütlemine "oota, ma vaatan raamatust järele".

Kas oleme ette kujutanud olukorda, kus kirjavara jääb meie jaoks lukkude ja riivide taha, ega vist? Aga nemad korraldasid lugemiskonverentsi, hästi ja huvitavalt korraldasid – mis saaks lugemisele veel paremaks reklaamiks olla?"

Seekord sõrulased kuulavad ega sumise, on, mille üle mõelda.